

Περί Μελαγχολίας

Διδάσκων: Αναπλ. Καθηγητής Δημήτριος Καργιώτης

4^η ενότητα: «Η μελαγχολία στο Αναγέννηση»

Περιγραφή θεματικής ενότητας: Η θεολογία της αμαρτίας: Μελαγχολία και ακηδία στο χριστιανικό Μεσαίωνα. Θρησκευτική γραμματεία και εικονογραφία. Τα ανεπίτρεπτα συναισθήματα του Χριστιανισμού. Δάντης, Θεία Κωμωδία.

Λέξεις κλειδιά: Κρόνος, διττότητα, Μούσα, ιδιοφυΐα.

Ανάλυση - Σχολιασμός

Ο Μπεργαδής, ή Μπεργαής αγνώστου λοιπού ονόματος ήταν Έλληνας ποιητής του 16ου αιώνα.

Έγραψε το ποίημα Ο Απόκοπος, στο οποίο σε 558 ομοιοκατάληκτους στίχους περιγράφει την κάθοδό του στον Άδη.

Ο Απόκοπος του Μπεργαδή είναι από τα πιο αξιόλογα έργα της πρώιμης κρητικής λογοτεχνίας.

Φαίνεται ότι γράφτηκε στην Κρήτη στα τέλη του 15ου αι., όπως συμπεραίνουμε από εσωτερικά τεκμήρια και κυρίως από τη γλώσσα του. Τυπώθηκε για πρώτη φορά στη Βενετία το 1519 και ακολούθησαν πολλές ανατυπώσεις, που μαρτυρούν τη μεγάλη του φήμη.

Για τον ποιητή Μπεργαδή δεν ξέρουμε τίποτε, πιστεύεται όμως ότι καταγόταν από το Ρέθυμνο, όπου συναντούμε το ίδιο επώνυμο σε καταλόγους του 17ου αιώνα.

Ανάλυση – Σχολιασμός (συνέχεια)

Το ποίημα εκτείνεται σε 490 στίχους. Ο ποιητής περιγράφει μια κάθοδό του «εις Άδου». Το θέμα είναι πολύ παλιό: το συναντούμε στον Όμηρο, στο Βιργίλιο και, στα νεότερα χρόνια, στο Δάντη. Ο Μπεργαδής το χειρίζεται με τρόπο εντελώς προσωπικό. Αρχίζει με μια αλληγορική διήγηση, διηγείται ότι ονειρεύτηκε πως ανέβηκε σ' ένα δέντρο (το δέντρο της ζωής), όπου φώλιαζε μελίσσι, για να δρέψει το μέλι. Έσπασε όμως το δέντρο και ο ποιητής έπεσε στον γκρεμό και στο ανοιχτό στόμα ενός δράκοντα (τον Άδη). Έτσι βρέθηκε ζωντανός στον Κάτω Κόσμο. Εκεί τον τριγουρίζουν οι νεκροί και ζητούν να μάθουν αν υπάρχει ακόμα ο Απάνω Κόσμος κι αν οι ζωντανοί τους θυμούνται -όπως φαίνεται και στα αποσπάσματα που ακολουθούν.

Ανάλυση - Σχολιασμός

Ως κυπριακά ερωτικά ποιήματα είναι γνωστά 156 ποιήματα του 16ου αι. γραμμένα στην κυπριακή διάλεκτο που έχουν παραδοθεί σε έναν χειρόγραφο κώδικα. Ο δημιουργός των ποιημάτων είναι ανώνυμος και η χρονολόγησή τους είναι αβέβαιη. Περίπου 30 από τα ποιήματα είναι μεταφράσεις ιταλικών ποιημάτων και τα 10 από αυτά είναι μεταφράσεις ποιημάτων του Πετράρχη. Και στα άλλα όμως ποιήματα είναι φανερή η επίδραση του πετραρχισμού και της ιταλικής μετρικής. Τα ποιήματα αυτά είναι κάποια από τα πρώτα δείγματα λογοτεχνικής καλλιέργειας της ομιλουμένης γλώσσας με υψηλό αισθητικό αποτέλεσμα. Πέρα όμως από την αισθητική τους αξία, είναι μεγάλη και η ιστορική τους σημασία, αφ' ενός ως γλωσσικών μνημείων και αφ' ετέρου επειδή σε αυτήν την συλλογή απαντώνται τα πρώτα ελληνικά σονέτα.

**Ακολουθούν τα υπό εξέταση κείμενα με τις
μεταφράσεις τους (Απόκοπος)**

ΜΠΕΡΓΑΔΗΣ

ΑΠΟΚΟΠΟΣ

Ἡ ἀρχή. Τὸ ὄνειρο καὶ τὸ κατέβασμα στὸν Ἄδη

(3 - 72)

Μιὰν ἀπὸ κόπου ἐνόσταξα, νὰ κοιμηθῶ ἐθυμήθην,
ἔθεκα στὸ κρεβάτιν μου κι ἕπνον ὑποκοιμήθην.
Ἐφάνισθῆ μου κι ἔτρεχα εἰς λιβάδιν ὠραιομένον,
φαρὶν ἰκαβαλίκευγα σελοχαλιναμένον
κι εἶχα στὴν ζωσθὴν μου σπαθίν, στὸ χέρι μου κοντάριν,
ζωσμένως ἤμουσ ἄρματα, σαγίτες καὶ δοξάριν,
κι ἐφάνη με ὄκ' ἐδισαχνα μὲ θράσος ἐλαφίνα
ἄρες ἐκοντοστένετον καὶ ἄρες μὲ βιάν ἐκίνα. 10

Προῦνόν τοῦ τρέχειν ἤρχισα τάχα νὰ βάλω χέρας,
ἔτρεχα ὅσπερ κι ἐτσόκισε τὸ σταύρωμα ἡ μέρα
κι εὐθὺς ἀπὸ τὰ μάτια μου ἐχάθηκεν τὸ λάφιν,
καὶ πῶς καὶ πότε ἐχάθηκεν ἐξακορῶ τοῦ γράφειν.
Λοικόν τὸ τρέχειν ἔπαυσα, οὕτως καὶ τὸ σπυροθάζειν,
καὶ τὸ ζετρήγειν τ' ἀπίαστον καὶ τὸ φαρὶν κολάζειν,
καὶ ἀγάλι ἀγάλι ἐπαγγεινί, σιγὰ σιγὰ ἐπερπάτου,
τὸν κόσμον ἐξενίζουμι, τ' ἀνθη καὶ τὰ καλά του.
Καὶ πρὸς τὴν δεξιὴν ἔκασα στοῦ λιβαδιοῦ τὴν μέσην,
κι ἤδρα δέντρον ἐξαιρέτων καὶ ὀρέχθην τοῦ πεζεύσειν. 20

Ἐπέξευσα εἰς τὸ δέντρον κι ἔδρασα τ' ἄλογόν μου,
καὶ τ' ἄρματα ἐξεζώστηκα, θέτω τα στὸ πλευρόν μου.
Ὁ τόπος ὅπου ἐπέξευσα, λέγω ἔκει ὅπου ἐστάθην,
ἦτον ἐπὶ λιβαδιοῦ ὀφάλοσ κι ἦτον γαμάτος τ' ἀνθη.
Τὸ δέντρον ἦτον τρυφερὸν κι εἶχεν ποικνὰ τὰ φύλλα,
εἶχεν καὶ σύγκαρπον ἀθόν καὶ μύρισμένα μῆλα
καὶ μυριαφίγητα πουλιά στὸ δέντρον φελεμένα
κατὰ τὴν φύσιν καὶ σκοπὸν ἐλάλειν τὸ καθένα.

Domenico Fetti, Melancholia, 1620

Giovanni Benedetto Castiglione, Melancholia, 1645

Hubert van Ravesteyn, Νεκρή φύση, 1671

Peter Claesz, Νεκρή φύση, 1635

Cornelius Norbertus Gysbrechts, Πίνακας από την πίσω όψη, 1670